WASHINGTON D C

Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: 'Svoboda', 81-83 Grand St., Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740

РІК LXII. Ч. 61. ДЖЕРЗІ СИТІ І НЮ ЙОРК, ЧЕТВЕР, 31-го БЕРЕЗНЯ 1955. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ—FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, THURSDAY, MARCH 31, 1955. No. 61. VOL. LXII.

ДОЛЛЕС ЗА ШВИДКУ РАТИФІКАЦІЮ ПАРИЗЬКОГО ДОГОВОРУ

Вашингтон. — Державний секретар Джан Фостер Доллес зізнавав на Сенатській Комісії Закордонних Справ і просив Сенат про негайну ратифікацію Паризького договору про озброєння Німеччини та її суверенність, щоб єдність Заходу була „невідкличною дійсністю". Доллес казав, що після ратифікації Паризького договору Захід зможе з більшою надією відбути зустріч Великої Чвірки. „Західня Европа довгий час була колискою західньої цивілізації і християнства, має тепер останню можливість затримати своє становище як терен людського добробуту", — казав державний секретар. „Ця остання можливість — міститься в оцих документах, що перед вами". Доллес казав, що після ратифікації Паризького договору можна буде скликати конференцію не Великої Чвірки, але Великої П'ятки, це значить ЗДА, Англії, Франції, СССР і Західньої Німеччини. Сенатська Комісія Закордонних Справ має ще переслухати заступника секретаря оборони Роберта Андерсона, і, можливо ще членів Об'єднаних Шефів Штабу. В п'ятницю або в суботу, це значить 1 або 2 квітня Сенат міг би ратифікувати цей договір. Доллес заявив, що політична ситуація в Европі тепер найкраща впродовж попередніх десятьох років. Совєтський Союз, казав Доллес, використав всі можливості на те, щоб не допустити до здійснення Паризького договору. Державний секретар сказав, що ЗДА, Англія і Франція будуть ставити „вето" проти того, коли б Західня Німеччина хотіла заключити таке порозуміння з СССР, яке було б проти інтересів Заходу. Доллес сказав, що справа зустрічі Великої Чвірки не виходить, покищо, поза „розмови про розмови". Та конференція, на думку Доллеса, може відбутися через кілька місяців, бо перед нею треба буде випрацювати подробиці про неї. Аж після конференції на нижчому рівні могла б відбутися зустріч голов урядів великих держав. ЗДА, казав Доллес, не мають великої надії, що представник СССР братиме участь в тій конференції, хоч прем'єр Булґанін прихильно віднісся до цієї справи. Представники СССР повинні показати добру волю в справі роззброєння, бо вони часто говорять про зменшення збросння, але в дійсності досі не зробили жадної конкретної пропозиції в цій справі.

Джансон закидає республіканцям, що вони забагато говорять про війну

Вашинґтон. — Провідник демократів у Сенаті, Ліндон Б. Джансон, оскаржує праве крило республіканських сенаторів у тому, що вони постійно „говорять про війну". Джансон остерігає проти „безвідповідальної авантюри" т Азії. На запропонованій конференції з президентом, сказав Джансон, — „демократи підтримають президента всіма засобами, якими розпоряджають, щоб він міг поширити вигляди на такий мир, якого ми всі бажаємо". Провідник республіканської меншости в Сенаті, Вільям Ф. Новленд, запитав Джансона, чи ЗДА мають знову спускатися вниз внаслідок комуністичних погроз. „Шлях угодівства, — сказав Новленд — це шлях не до миру, а до капітуляції". За цими словами Новленда і Джансона стоять такі факти: 1. Праві республіканці з Новлендом на чолі хотіли б, щоб Айзенгавер заявив, що ЗДА боронитимуть острови Матсу і Квімой. 2. Демократи підтримують президента проти Новленда і бажають, щоб президент сам вирішував справу оборони Квімой і Матсу, але тоді, коли їхня оборона буде актуальна. Новленд протестує проти називання республіканців „воєнною партією", бо в усіх трьох війнах, що їх за його пам'яті вели ЗДА, уряд був в руках демократів. Новленд казав, що в обох партіях є люди, які домагаються, щоб ЗДА вели політику не „миру за всяку ціну", а миру почесного".

15 червня — пробний летунський алярм в ЗДА

Вашинґтон. — Адміністратор Цивільної Оборони Вел Пітерсон і директор Уряду Оборонної Мобілізації Артур С. Флемінґ повідомляють, що 15 червня відбудеться пробний летунський алярм в ЗДА і в усіх територіях та посілостях: на Алясці, Гаваях, в Порто Ріко і в Зоні Панамського Каналу. Згідно з пляном цих протилетунських вправ, водневі й атомові бомби „впадуть" на 50 американських міст, з яких 43 названо поіменно ,а для сімох цей „напад" має бути несподіванкою. Між згаданими містами знаходяться Вашинґтон і Ню Йорк. Під час протилетунських вправ з Вашинґтону виїдуть 15,000 федеральних урядовців, між ними й президент Айзенгавер, і займуть нові бюра, розкинені в шістьох стейтах, в яких мають урядувати під час крайньої необхідности. 17 червня всі урядовці вернуться до своїх вашинґтонських бюр. Цивільна оборона в інших місцевостях цієї країни має в тому часі подбати про допомогу евакуйованим особам та забезпечити їм дах над головою. До цих місцевостей належить Йонкерс під Ню Йорком.

В АМЕРИЦІ

● **Президент Айзенгавер** офіційно відкрив збірку на фонд боротьби проти пістряка в четвер 31 березня. Президент зробить це при допомозі 6-річного хлопчика Лерой Куртіса, якого вилікували з цієї недуги. З Куртісом буде його мати й губернатор Висконсіну Волтер Колер, голова Товариства для поборювання пістряка.

● **87-річний** бувший віце-президент Джан Ненс і Гарнер, який залишив Вашинґтон 1941 року, 16 квітня прибуде до столиці на обід в честь свого приятеля, спікера Палати Репрезентантів Сема Рейберна.

● **В Дітройті** заарештовано двох поліцистів і одного вартового з корпорації Дженерал Моторс, які викрали і продали фотографії нових моделів авт чужій фірмі.

● **Новий** суддя Найвищого Суду ЗДА 55-річний Джан Маршал Гарлен склав присягу і перебрав урядування під час церемонії, яка тривала три хвилини. При цій церемонії була присутня його рідня.

● **Бувший демократичний** кандидат на президента Адлей Е. Стівенсон програв свою першу судову справу, яку він обороняв в Найвищому Суді у Вашинґтоні. Стівенсон веде адвокатську канцелярію і в цій справі заступав Американську Радіову Корпорацію.

● **Група юнаків** нижче 20-ти років вдерлася до однієї з кляс середньої школи в Бронксі, Ню Йорк, і, стероризувавши вчительку, побила двох учнів. Коли на крики цих учнів прибігли вчителі, молоді бандити втекли. Їхні прізвища відомі. Напасники були кольорові, а побиті, білі, але поліція й управа школи твердять, що цей випадок стався не на расовому підложжі.

● **Президент Арґентини** Хуан Д. Перон тримає в тюрмі 114 студентів і студенток які виступали проти його диктаторського режиму. Вони сидять в тюрмі вже по кілька місяців.

ПОЧИНАЮТЬ ВІД ПРЕЗИДЕНТА

Рут Енн Ліллі, 6-літня сирота (батько — ветеран помер 1952 року) припинає президентові Айзенгаверові квітку червоного маку, започатковуючи цим кампанію продажу червоних маків, що її влаштовують кожного року ветерани чужоземних воєн.

Дві атомові бомби в одному дні

Ляс Веґас, Невада. — Вперше за час дотеперішніх атомових дослідів приведено до експльозії дві атомові бомби в одному дні. Вибух однієї з цих бомб, що її сила рівнялася 25,000 тонн ТНТ, розколов одну скелю і привів у діяння алярмові апарати в. Ляс Веґас, віддаленому на 75 миль від місця вибуху. Одну з бомб експльодовано з вежі високої на 500 стіп. Вона струснула пустинею могутнім гуркотом грому й освітила обрії Невади, Арізони, Ютаґу та Каліфорнії. Малу атомову бомбу скинено п'ять годин і п'ять хвилин пізніше з бомбардувальника з висоти 15,000 стіп. Вона експльодувала на висоті між 2,000 і 3,000 стіп. В першій пробі брало участь 112 літаків й коло 700 вояків, приміщених в спеціяльно збудованих окопах і в другій 40 літаків. Метою обидвох вибухів було дослідження наслідків комулятивної радіяції.

Спаркман домагається американської допомоги для німецької армії

Вашинґтон. — Демократичний сенатор Джан Ф. Спаркман заявив на Сенатській Комісії Закордонних Справ, що ЗДА повинні постачити всі потрібні матеріяли для створення запланованих 12 дивізій нової німецької армії. Сенатор Волтер Джордж, голова цієї комісії, повідомив, що ще цього тижня Сенат ратифікує договір про озброєння Німеччини (Палата Репрезентантів не має затверджувати цього договору). Сенат досі не ратифікував цього договору тому, що чекав, щоб це зробили Німеччина і Франція. Загально оцінюють, що Німеччина потребуватиме від трьох до чотирьох років на те, щоб створити півмільйонову армію. Сенат ратифікуватиме договори, які роблять Західню Німеччину 15-тим членом НАТО і привертають її суверенність.

Брутальний виступ сенатора Нілі проти Айзенгавера

Клівленд, Огайо. — На зборах Спілки Об'єднаних Автомобільних Робітників демократичний сенатор із Західньої Вірджінії, Метью М. Нілі, з ,такими гострими словами виступав проти президента Айзенгавера, як цього досі ще ніхто не робив. Сенатор Нілі заявив, що президент Айзенгавер був „перший у війні", але є також „першим у безладді і першим у недотримуванні виборчих обіцянок". На думку цього сенатора, Айзенгавер був „негодящий тоді, коли його іменували на кандидата на президента, тоді, коли його вибирали, і тепер кожного дня він показує, що є непридатний на це становище". „Айзенгавер, сказав сенатор, ніколи не ходив до церкви, поки не став президентом, але після обрання президентом про його релігійність широко розписує преса. Геть із гіпокризією!", — кричав сенатор Нілі. — На цих зборах дискутовано також справу зібрання 25-мільйонового страйкового фонду, щоб з більшим успіхом можна було вести з представниками фірм Дженерал Моторс і Форд переговори про цілорічні платні. — Пастор в Денвері, куди виїжджає Айзенгавер на відпочинок, отець Роберт С. Люц заявив, що президент Айзенгавер щиро, а не з гіпокризії, відвідує щонеділі церкву в Вашинґтоні і в Денвері.

„ГОЛОС КАНАДИ" ПРО ЮВІЛЕЙНЕ СВЯТО УНС В ТОРОНТІ

Торонто, Канада. — Минулого тижня „Голос Канади" передав через радіо в Україну таке повідомлення: „Спеціяльний підготовчий комітет, створений недавно в Торонто, веде інтенсивну підготову до відзначення шестидесятиріччя існування і праці Українського Народного Союзу. З цього приводу відбудуться в неділю, 3-го квітня 1955 р. святкування, програма яких складатиметься з виступів хору Українського Національного Об'єднання під диригуванням пані Голинської та хору Православної Катедри під диригуванням пана Головка. Крім того, у програмі передбачено сольові виступи скрипаля Ковалева, сопрано Стефи Федчук і тенора Василя Тисяка. Головні промови виголосять голова Українського Народного Союзу п. Дмитро Галичин, голова управи канадійських відділів УНСоюзу п. Володимир Гірняк та головний контролер п. Володимир Коссар".

Імпреза, як відомо, відбудеться в залі Українського Національного Дому, 297 Каледж, о год. 7,30 ввечорі.

РАДА БЕЗПЕКИ ОСУДИЛА ІЗРАЇЛЬ ЗА НАЇЗД НА ЄГИПТЯН

Об'єднані Нації. — Рада Безпеки ОН одноголосно, всіми 11 голосами своїх членів, прийняла резолюцію, предложену ЗДА, Англією і Францією з осудженням Ізраїлю за наїзд ізраїльської військової частини на єгипетську військову станицю біля Ґаза, при чому згинуло було 36 єгипетських вояків, 8 ізраїльських вояків та одна єгипетська жінка й одна дитина. Перед голосуванням члени Ради Безпеки висловились проти включення в ту резолюцію заввагу на тему попередніх ворожих актів збоку Єгипту, бо — зауважують пресові коментарі — такий зворот про давніші єгипеські акти терору у відношенні до Ізраїлю означав би посереднє виправдання пімсти Ізраїлю. Проте представник Єгипту не був дуже вдоволений з постави Ради Безпеки, бо він жадав був не тільки осуду Ізраїлю, але й покарання Ізраїлю і признання Єгиптові права на відшкодування. Під час засідання Ради Безпеки прийшло несподівано до гострої виміни слів із совєтським представником Соболєвим, який, забравши голос, почав критикувати турецько - пакістанський і турецько - іракський пакти, як „аґресивний військовий бльок". Представник Туреччини негайно зареаґував, назвавши виступ Соболєва „пропаґандою", так само представник Англії Діксон застерігся проти того, щоб дискусію над зовсім іншою справою використовувати як відбивну для політичних атак, скерованих проти інших держав. Ізраїль не зайняв ще становища до резолюції Ради Безпеки. Обміркування рекомендації голови мішаної військової комісії ОН на Близькому Сході, генерала Бернса, як охоронитись на майбутнє перед повторенням подібних сутичок, відложено на найближче засідання Ради Безпеки.

Данія і Німеччина ґарантують права меншин

Бонн. — Переговори між Данією і Західньою Німеччиною у справі німецької меншини в Данії і данської у Шлезвіґ Гольштайні закінчились успішно, і данський прем'єр Ганс Христіян Ганзен прибув до Бонну, щоб підписати договір, який признає данській меншині у німецькій провінції Шлезвіґ Гольштайну ті самі права, що їх мають німці в південній Данії. Переговори велися в Копенгаґені на пропозицію Західньої Німеччини, після того, як Данія рішила стриматись від ратифікування протоколу Паризького договору про допущення Західньої Німеччини до НАТО на знак протесту проти того, що 100,000 данців у Шлезвіґ Гольштайні не мають свого представника в крайовому соймі, коли 10,000 німців в Данії мають свого репрезентанта в данському парляменті.

Далі б'ють Маленкова

Москва. — Ті, особи, які недавно пропаґували думку ставити легкий промисел, що продукує товари першої потреби, вище від важкого промислу, що працює головно для потреб війни — це „вороги народу", — проголосили вперше московські „Ізвєстія". Крім такого епітету, прибічників недавнього офіційного курсу совєтської господарської політики названо ще „правоухильниками" і „капітулянтами". „Ізвєстія" заявляють, що компартія викине з своїх рядів усіх тих опортуністів, для яких предмети щоденного вжитку для совєтських громадян мають більшу вартість як продукти важкого промислу, потрібні для вдержання сили й безпеки країни. В ту саму струну вдаряє орган профспілок „Труд", називаючи прибічників розвитку легкого промислу „клясовими ворогами" і „ворогами народу". Ці статті в передових московських газетах загально вважають заповіддю недалекого повного „викінчення" недавнього наступника Сталіна, Ґеорґія Маленкова. Їх появу в'яжуть з відсутністю Маленкова в останню суботу на закритті сесії Верховного Совєта Російської СФСР. Крім Маленкова, не було з-поміж совєтських достойників тільки Сабурова. Звертають увагу також на те, що шведська делеґація фахівців електрівень, яка 11 днів перебувала в Москві, ні разу не зустрілась із Маленковим, офіційно міністром електрівень, — а тільки переговорювала з його заступниками, головно Павловим, яким був міністром цього ресорту, поки перейняв його Маленков, після того, як „зрезиґнував" з становища прем'єра. З другого боку, в совєтських часописах ще недавно появлялись світлини Маленкова з нагоди похорону маршала Ґоворова. Однак перемагає думка, що весь той крик в зв'язку з легким і важким промислом є тільки зачіпкою в боротьбі за владу, яка ніколи в СССР не припинялась.

ТІКАЮТЬ УЖЕ Й СОВЄТСЬКІ ЮНАКИ

Син совєтського полковника летунства, 17-літній Валерій А. Лисіков, що перейшов з совєтської зони Берліну у західню, до американців, і заявив, що хоче залишитися політичним втікачем і переїхати згодом до Америки. На фото Валерій Лисіков в одній із шкіл американської зони Берліну ознайомлюється з американськими тонома „R" — читанням, писанням і рахунками. Про Лисікова див. статтю „Несподіваний емігрант" на стор. 2.

ЧЕРЧИЛ ЗНОВУ ЗАГОВОРИВ ПРО ЗУСТРІЧ ГОЛОВ ДЕРЖАВ

АНГЛІЙСЬКИЙ ПРЕМ'ЄР ЗАСКОЧИВ ВЛАСНИЙ УРЯД І ЗДА ПРОМОВОЮ, ЯКА СУПЕРЕЧИТЬ ЗАЯВІ МІНІСТРА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Лондон. — Винстон Черчил виступив перед англійською палатою громад у вівторок 29 ц. м. знову з пропозицією, щоб відбулась міжнародна конференція голов урядів чи пак держав, поручаючи таку зустріч, як найкращий спосіб для розв'язки існуючого міжнародного напруження. Англійський прем'єр заявив, що „здається, що справи взяли в останньому часі приязніший зворот". Він твердив, що переговори між Заходом і Совєтським Союзом матимуть кращі вигляди на успіх, „якщо ініціятива вийде від гори". Ця заява Черчила була неузгіднена з міністром закордонних справ, бо явно перечила заяві Ідена, яку той склав був день раніше. Іден виразно заповів, що спершу відбудеться „нарада урядовців першої інстанції, потім міністрів закордонних справ і, можливо, теж на іншому рівні, якщо все піде добре". Таким чином Іден вправді не виключав, що відбудеться зустріч прем'єрів і президента ЗДА, що водночас є головою уряду, — але таку зустріч передбачав тільки на випадок, якщо успішними будуть попередні переговори між міністрами закордонних справ, які теж повинні відбутись тільки після такої підготови дипломатичним шляхом, щоб були вигляди на успіх. Тим часом Черчил усе це поминув мовчанкою, а заговорив знову про свій давній, часто підтримуваний ним проєкт, щоб відразу стрінулися голови урядів. Як відомо, Черчил раніше був палким прихильником зустрічі з Маленковим, а коли президент Айзенгавер рішуче відмовився взяти в такій конференції участь, то старався зааранжувати таку зустріч тільки між самим собою і Маленковим. Листування в цій справі з Молотовим закінчилось невдачею, бо Молотов, не чекаючи висліду тих заходів, запропонував був конференцію всіх европейських держав для складення „колективного пакту безпеки для Европи", що примусило Черчила занехати свій проєкт. Тепер він знову висунув його. Американська преса негайно відгукнулась заввагою, що нікому нічого невідомо, щоб збоку СССР наступив в останньому часі якийсь „приязніший зворот". Президент Айзенгавер висловився на пресовій конференції 23 ц. м. про „вияснюючі розмови" з СССР, але — підкреслює це лондонський кореспондент „Н.Й.Таймс-а" — є проти такої концепції, яку висунув Винстон Черчил. Той же кореспондент впевняє, що англійські політичні кола дивляться на цю останню заяву Черчила під кутом його недалекого відходу від публічних справ. Черчил буцім то доконче хотів би ще брати особисто участь в такій конференції з СССР, яка затвердила б про нього в історії опінію, як про миротворця в світі. Коли один член парляменту запитав його виразно, чи він, Винстон Черчил, взяв би участь у конференції з москалями, то він відповів вимиваюче: „Майбутність огорнена темрявою".

Франція домагається більшого голосу в світі

Париж. — У французьких політичних колах відчувається велику полегшу після того, як відпав предмет кількалітнього міжпартійного спору в справі відбудови німецької армії й відношення до демократичної Німеччини. Ратифікування Паризького договору великою більшістю вищої палати парляменту, Ради Республіки, та майже безпосередня після того заява маршала Булґаніна про прихильне відношення совєтського уряду до ідеї нової конференції країн Заходу з СССР вважається у французьких політичних колах за щасливий вихід із політичної „сліпої вулиці". Французька преса вважає, що Булґанін здезавував і французьких комуністів і Молотова, які погрожували, що ратифікування Францією Паризького договору замкне дорогу до дальших переговорів. Франція — говориться у паризьких часописах — змагатиме тепер до трьох цілей: 1: економічного скріплення, і тому парлямент приступає до дебат над господарськими законопроєктами уряду; 2) переговорів з СССР про об'єднання Німеччини, щоб вияснити ситуацію в Европі, і 3) затіснення співпраці з ЗДА і Англією, щоб дістати від них підтримку на терені Північної Африки. Французи сподіваються, що після того, як вони дали доказ доброї волі у відношенні до бажань ЗДА і Англії щодо Паризького договору й у відношенні до Західньої Німеччини, — західні союзники Франції допоможуть їй у важкій кризі з арабськими націоналістами та в облегшенні її завдань на терені НАТО.

У СВІТІ

● **У м. Мон** в Бельгії, з нагоди приїзду міністра освіти, що мав виголосити прилюдну доповідь, вибухли такі бурхливі вуличні демонстрації католицьких школярів і студентів, що поліція врізувалась своїми „джипами" в юрбу й розганяла її слізними бомбами. Соціялістично - ліберальний уряд Бельгії заявив, що він не дасть себе стероризувати школярам і переведе драстичне зменшення державних субвенцій католицьким приватним школам.

● **Отто Штрассер,** колишній близький співробітник Гітлера який розірвав з ним, другу світову війну перебув у Канаді, а недавно вернувся до Західньої Німеччини, зустрічає на кожному кроці прикрі несподіванки. У Західньому Берліні в двох ресторанах відмовились подати йому їсти. Берлінська поліція заборонила йому відбути пресову конференцію під голим небом.

● **Французький** електричний льокомотив побив рекорд швидкости на лінії між містами Бордо і До, розвинувши швидкість 200 миль на годину. Досі найбільша залізнича швидкість була 152 милі у Франції, а в ЗДА — 127 миль. Поїзд з Бордо їхав рівниною в західній частині Франції і складався з трьох вагонів, крім льокомотива.

● Західньо - німецька молодь не послухає ані соціялістів, ані пацифістів, заявляє західньонімецький Інститут для дослідження публічної опінії. Він твердить, що коли ще недавно 52% всього населення фактично ставились неохоче до творення нової армії, то тепер найменше дві третини юнаків у військовому віці радо піде до війська. Теодор Бланк, західньо - німецький міністер військових справ (хоч із скромнішим титулом) прибув з цілою делеґацією до Англії для вивчення англійської організації війська.

● **Винстон Черчил** на засіданні парляменту з признанням висловився про свого славного попередника, прем'єра з часів першої світової війни, Ллойда Джорджа, який помер 10 років тому, мавши 83 роки життя. Старенька вдова по Ллойді Джорджу сиділа на бальконі для публіки разом із панею Черчил. Черчил запропонував поставити Ллойдові Джорджові пам'ятник.

● **У порті Брест у Франції** три французькі моряки зробили експеримент, як довго можна вижити, живлячись тільки сирою рибою і запиваючи її морською солоною водою. З 11-ох смільчаків, які розпочали таку „дієту" — тільки три витримали 5 днів. За цей час вони змарніли і попсували собі шлунки. Їхній досвід заперечив теорію, що пиття морської води може бути смертельне.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES.	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ДОБРА СПРАВА

Конгресмен Фіген, один із членів конгресової комісії для розслідування совєтської аґресії на вільні колись країни, повідомив минулої неділі, що ця комісія внесла до Конґресу резолюцію, на підставі якої Конгрес мав би рекомендувати американському представникові в Об'єднаних Націях домагатись засуду Совєтського Союзу, власне Кремлю, за „аґресію проти націй та народовбивство". Рівночасно він повідомив про заходи, щоб цю комісію, яка працювала впродовж попередньої сесії Конґресу і була відома під короткою назвою „комісії Керстена", від імени її голови, реактивувати в новому Конґресі і доручити їй дальше розслідування совєтської аґресії і народовбивства. Конґресмен Фіген виявив ці справи під час прийняття, яке влаштували представництва поодиноких національних груп східньо-европейського та азійського походження на честь Керстена та інших членів очолюваної ним комісії. Фіген та інші промовці гаряче закликали ці групи до відповідної підтримки згаданої акції в Конґресі.

Як відомо, комісія Керстена провела величезну і — в американських обставинах — майже піонерську працю для висвітлення комуно-московської аґресії на Україну, Білорусь, Грузію, Вірменію та інші країни під час другої світової війни або безпосередньо після неї. Матеріяли цієї комісії, зібрані головно при допомозі переслухань численних живих свідків аґресії і народовбивства, були опісля опубліковані в кількох томах конґресового звіту. Зізнання свідків та наявні документи виявили недвозначно перманентну практику совєтського насильства і розбою. Що більше, опубліковані матеріяли, що їх комісія Керстена зібрала, виявляють цілком виразно, що саме безкарне захоплення Москвою України, Білоруси та інших країн після першої світової війни було головною передумовою дальшої совєтської аґресії на поодинокі країни та теперішньої комуно-московської загрози для світу.

Акція комісії Керстена в справі засуду перевіреної і доказаної нею совєтської „аґресії проти націй" є логічним і практичним завершенням історичної праці цієї комісії. Правда, вже сама урядова публікація зібраних комісією свідчень та документів „своє зробила", бо вперше дала американській та світовій урядовій і публічній опінії важливий, перевірений і присягою стверджений матеріял з більше ніж переконливими доказами злочинів совєтської аґресії і народовбивства, з одного боку і з пересторогою про продовжування і поширювання цих злочинів у майбутньому, з другого боку. Поодинокі американські інституції, включно з нашим УККомітетом, мають велику заслугу в тому, що допомогли в праці комісії Керстена, а опісля активно і вкладом поважних трудів та коштів спричинилися до поширення опублікованих документів.

Все це вже у великій мірі виправдує та капіталізує працю комісії. Все ж таки, теперішня акція, щоб результат цієї праці був поданий до відома Об'єднаних Націй з рівночасною рекомендацією формального міжнародного засуду совєтського злочинця, має величезне значення і заслуговує на максимальну підтримку. Звичайно, ніхто з нас не має ілюзій щодо практичних можливостей такого засуду в ОН, де засідають також совєтські представники із своїм правом спротиву і де є ще деяка кількість „невтральних", що не знають, на яку ногу стати. Проте, вже сама передача цієї справи під розгляд ОН мала б свою вартість і своє значення. Зібрані комісією Керстена матеріяли були б там відповідно зреферовані, американський представник, передаючи відповідно оформлену резолюцію, мав би нагоду додатково вияснити низку зв'язаних з нею справ, а представники інших країн мали б нагоду забрати в тій справі голос. Усе це видвигнуло б проблему совєтської аґресії та народовбивства знову на міжнародний порядок дня, актуалізуючи тим самим справу визволення поневолених Москвою народів.

Не менш важливе значення мають заходи у відновленні цієї конґресової комісії в теперішньому Конґресі та продовжування її діяльности в справі дальшого розслідування совєтської аґресії і народовбивства. Переведена комісією Керстена праця далеко ще не вичерпала всієї проблематики, як не вичерпано її і в проголошених комісією документах. Крім того, совєтські злочини ще теж не закінчились, і ми повинні мати в нашій найвищій законодатній установі окреме тіло, яке постійно за цими справами слідкувало б та на них реаґувало. Тому й справа відновлення комісії заслуговує на повну і активну нашу підтримку. Було б побажане, щоб УКК, як тільки ця справа „дозріє" в Конґресі, зорганізував таку підтримку масами нашого громадянства в окремих резолюціях та листах до законодавців.

НЕСПОДІВАНИЙ ЕМІГРАНТ

Молодий представник совєтського „дворянства", син полковника авіяції, 17-літній вихованець російської гімназії для упривілейованої молоді — Валерій Лисіков утік до Західнього Берліну і заявив американським чинникам про своє категоричне бажання залишитися на Заході.

Випадок ніби безпрецедентний. Досі ми чули про перехід на цей бік совєтських рядовиків, старшин, членів військової адміністрації, що тікали на Захід від тяжкої нужди, релігійних переслідувань чи з ненависти до режиму. Широкого розголосу набрали втечі декого з чекістів, що, побоюючись репресій після ліквідації свого шефа Берії, — раптом „прозрівали" і проголошували себе „демократами" та „ворогами совєтської влади".

Валерій Лисіков народжений в „героїчному" Сталінграді, навколо якого большевики створили чимало леґенд, належав до „золотої совєтської молоді". Син старого комуніста, нагородженого численними орденами військовика високої ранґи, він обертався серед подібних собі „аристократів - комсомольців" і, звичайно, ніколи не зазнав тих злигоднів, у яких животіє переважаюча більшість совєтської молоді. Йому не загрожувала депортація в Казахстан на „цілинні землі", над ним не звисала загроза мобілізації до якоїсь там фабрично-заводської школи, звідки випускають довічних слюсарів, трактористів чи електромонтерів. Перед ним стелився шлях ясний і широкий, який може лише прослатися перед сином високої совєтської касти.

А проте, Валерій Лисіков утік. Утік на той бік, про який день-у-день кричить совєтська пропаганда, як про пекло на землі, як про світ страшної неволі, визиску та гноблення.

З старої царської Росії також пробували були часом втікати гімназисти до Америки: у вимріяну країну оздоблених яструбиними перами індіян, круторогих бізонів і дикої волі, так яскраво описану в творах Майн Ріда і Фенімора Купера. Алеж Валерій Лисіков не міг не знати, що „дикий Захід" залишився тепер тільки на екранах кіна, а бізонів можна бачити і в зоопарку Москви.

На вимогу совєтських властей, до Західнього Берліну на побачення з утікачем допущено було команданта Східнього Берліну, майора МГБ і... батьків Валерія. В канцелярії Чарлза Овслея, голови американського уряду в Західньому Берліні відбулася драматична розмова Однак ні погрози совєтських чинників, ні умовляння батька, ні ридання матері не допомогли. Рішення Валерія Лисікова було тверде і безповоротне.

Що ж спонукало совєтського „стелягу" (так від слова „стиль" глумливо називають тепер в Совєтському Союзі представників „золотої молоді") зректися школи, друзів, батька і всього, з чим він за 17 років свого життя зжився, щоб іти світ-за-очі в невідомість?

— Тебе змусять в Америці лізти в копальню і рубати вугілля для капіталістів! — застрашував його совєтський командант.

— Вертайся, Валерію, тобі нічого не буде. Тобі все простять. Поїдеш до Сталінграду і будеш учитися! — умовляв батько.

Матері дозволили в окремій кімнаті, сам-на-сам, благати його змінити своє рішення.

Але Валерій був непохитний. Він повірив американцям, які не обіцяли йому нічого, крім можливости виїхати за океан, де йому вільно буде працювати там, де сам захоче.

Причини, які породили рішення Валерія втікати на Захід, не були матеріяльного характеру. Це певно. І не було воно породжене тільки юнацькою романтикою, бажанням побачити широкий світ, хоч, мабуть, в значній мірі це бажання ним керувало. Його настрій кристалізувався в умовинах, які нам, що покинули рідні землі в часі останньої війни, — мало знані. Він витворився в останніх роках, в душі юнака, який в кінці війни мав лише сім років.

У розмові з американцями Валерій Лисіков заявив, що совєтській пропаганді, яка найчорнішими фарбами змальовує Захід, він не вірить; що не вірять їй і його товариші та друзі. Це — надзвичайно промовистий факт: упривілейована совєтська молодь своєму урядові не йме віри! Що ж тоді й казати про дітей колгоспників та робітників, які „з радістю" їдуть на цілину, щоб „сповнити наказ уряду"!?

Але ще цікавіші факти, що розкривають його настрій, розповів далі Валерій. Він сказав, що ще в Сталінграді йому приходилося читати антисовєтські летючки. Це, звичайно, не могли бути летючки, пересилані бальонами з Західньої Німеччини, бо деж тим бальонам дістатися за тисячі кілометрів до Сталінграду! Це могла бути виготовлена лише десь у підпіллі протирежимна література.

Валерій Лисіков твердить, що в гімназії, де він учився, було два антагоністичні підпільні гуртки, які провадили якусь законспіровану діяльність. Що це — бажання сказати американцям щось для них приємне? Можливо. Алеж сама його присутність, як утікача, в американському секторі свідчить, що ґрунт для створення таких підпільних гуртків в Совєтському Союзі підготовлений і чекає лише на засів.

Мало того, син старого комуніста і совєтського полковника летунства, — як повідомляє кореспондент „Ню Йорк Таймсу", — твердить, що він також належав до законспірованого „гуртка анархістів", що його буцімто зорганізував якийсь „український лідер", який розповідав їм про боротьбу українців проти царської і совєтської влади.

Цілком імовірно, що Валерій Лисіков належав до законспірованого гуртка. Але дуже сумнівно, щоб це був гурток анархістичний. Зрештою, все, що діє проти совєтського режиму, могло видаватися Валерієві анархістичним. Але який же анархіст підкреслював би свою національну приналежність? Та й при чому тут „лідер українців" і його розповіді про український народ, що боровся проти царської і бореться проти совєтської влади? — Анархіст розповідав би про світову революцію, про „анархію — матір порядку" і про що завгодно, тільки не про національну боротьбу.

Зрештою, з усієї історії Валерія Лисікова найприкметнішим є те, що навіть у випадку з ним — сином російського полковника з глибини Росії — не обійшлося без українців. І якщо навіть все, що розповідав Валерій про підпільні гуртки в російській гімназії — виплід юнацької фантазії, то значить направду живе і дає про себе знати українське підпілля, коли аж так розпалює воно уяву антисовєтськи настроєної молоді в далекому від України Сталінграді і в Східньому Берліні. Що ж тоді й говорити про українські землі і українську молодь...

Валеріянові Лисікову признали американці право азилю. Але, замість гасати за бізонами по преріях Тексасу, він виявив бажання служити в американському летунстві.

В. С-ко

В ЯЛТІ ПРО УКРАЇНУ

В історичній конференції Рузвелта - Черчила - Сталіна, що відбулась в днях 4-12 лютого 1945 року в колишній царській літній резиденції, у палаці „Лівадія", в Ялті на Криму, взагалі говорилось про Україну розмірно мало. Треба дуже докладно читати оприлюднені недавно протоколи цієї конференції (коло 500 книжкових сторінок друку!), щоб „виловити" звідтіль згадки про Україну. Ці оприлюднені протоколи остаточно розпорошують принадливі омани комуністичної пропаґанди, наче б дійсно Україна була поважним предметом нарад керівних державних мужів в Ялті, а адвокатом її інтересів і оборонцем був Сталін. Таку теорію проповідували комуністи, як московські, так і українські, — одні, щоб представити „батька народів", як того, що підніс Україну на ступінь рівної з рівними в Об'єднаних Націях і здійснив український ідеал соборности в рямцях СССР, — другі, комуністи українські, щоб виправдати свою ролю прислужників і свою тезу, що проблема української державности була „розв'язана" в Ялті, дякуючи „ясному сонечку".

Ці теорії розбивають Ялтинські протоколи не тільки нечисленністю згадок про Україну, але ще більше — змістом нарад і духом, що віє від тих таємних протоколів. Україна ніколи не виступає там, як підмет, а завжди грає ролю предмету, ціни, за яку західні альянти купували згоду Сталіна на проголошення війни Японії, і збоку Сталіна — предмету для осягнення більшого впливу на Заході. Ствердження цього — це удар не тільки по комуністичній облуді, але й по сподіваннях тих дійсних українських патріотів-державників, які в Ялті хотіли вбачати доказ признання українських визвольних змагань найкомпетентнішим міжнародним світом. Коли Сталін був глухий на заклики Рузвелта й Черчила до його „великодушности", щоб він погодився на залишення Польщі українського Львова й українського Бориславського нафтового басейну, і коли він настоював на прийнятті Української Совєтської Соціялістичної Республіки до ОН, то це він — згідно з нашим знанням внутрішніх відносин в Совєтському Союзі, — робив безумовно для втихомирення ворожих настроїв в Україні, для заспокоєння українських національно-державних амбіцій, для підтримання основної московсько-комуністичної тези, що Україна тільки зискує в оперті об Московщину. З поглядів великодержавницької російської політики це була дуже зручна тактика: Сталін знав же прегарно згори, що в „соборній" УССР українці не матимуть самостійного голосу, не тільки в справах закордонної політики й війська, але й культури та економіки, — і що так само в Об'єднаних Націях делеґат „української держави" буде підголоском делеґата СССР, і тільки компромітуватиме Україну перед цілим світом!

Перша згадка про Україну була наче ілюстрацією для вияву страхітливо-короткозорого погляду президента Рузвелта на значення німців у майбутньому світі. Ще перед першим пленарним засіданням 4-го лютого 1945 о год. 5 попол., на годину раніше зустрівся Рузвелт із Сталіним. По американському боці присутнім був ще теперішній амбасадор ЗДА в Москві, Чарлз Болен (офіційно зазначений в списку учасників конференції, як „асистент державного секретаря, перекладач президента ЗДА"), а по совєтському — нарком закордонних справ Молотов і Павлов, особистий секретар і перекладач Сталіна. Згідно з записками Болена, през. Рузвелт заявив тоді, що він „був дуже вражений великим знищенням, що його заподіяли німці в Криму, і тому він більш кровожадний у відношенні до німців, як був рік тому. І він сподівається, що маршал Сталін знову запропонує тост за винищення 50 тисяч старшин німецької армії". „Маршал Сталін відповів, що тому, що пролито шляхетну кров у боротьбі з німцями, то всі є кровожадніші, ніж були рік тому, і додав, що знищення в Криму є нічим в порівнянні з тим, що сталося в Україні. Він сказав, що німці в Криму були оточені й тому мали мало часу для плянового знищення, яке в Україні переводили методично й із призадумою".

Дальша ширша згадка стосується вже справи польських східних кордонів, при чому вирнула лінія Керзона. Це було на третьому пленарному засіданні, записаному в „дуже секретних" записках Болена, у підвідділі п. з. „Польська справа". Цитати з цієї дискусії (їх наведено буквально в ч. 53 „Свободи" з 19 м. м.) і весь її хід виявляють пророчисто, що мова там не про справедливість у відношенні до України й українського народу, а про те, яка має бути Польща, хто її репрезентує, як має виглядати майбутній польський уряд, що являє собою польська еміграція (Черчил застерігся проти цього слова і порадив вживати вислову „поляки за кордоном"), і чи приявні в Ялті компетентні вирішувати цю справу без польських представників. Власне в зв'язку з цією дискусією цікаво, що, коли виринула була думка запросити польських комуністів Осубку-Моравського й Берута та некомуністів, то ніхто не згадав ані словечком про потребу запросити до Ялти представників українського народу, що його „репрезентував" — Сталін. Навіть для декорації не було представника „Союзної Республіки", УССР. В цілій оцій дискусії взагалі не згадується про Україну та український нарід, а Сталін „оборонив Львів" буквально таким запитом: „Чи ми маємо бути менше російськими, як Керзон і Клемансо. Чи ми маємо вернутися до Москви й стати перед народом, який скаже, що Сталін і Молотов були гіршими оборонцями російських інтересів, як Керзон і Клемансо? Тому неможливо погодитись із пропонованими змінами..." Отже „російські" патріоти й „російські інтереси". Лиш у записках Матьюса (заступника европейського відділу в державному департаменті) є єдина згадка про українців. Сталін запитав: „Що скажуть росіяни в Москві і українці? Вони скажуть, що Сталін і Молотов були гіршими оборонцями Росії, як Клемансо і Керзон". Єдина згадка про „етнічний принцип" в лінії Керзона була в одній промові Сталіна, але теж не підкреслено там, що річ іде про етнічні межі українців.

Зате більше згадується слово „Україна" в дискусії про Об'єднані Нації. Сталін початково пропонував поруч із УССР і БССР, як членів ОН, також Литву. В дискусії обговорювано взагалі принцип, за яким встановлено б членство. Зокрема, була мова про ті держави, які заслужились більше, чи менше у війні проти німців. Напр., Сталін опонував проти Туреччини. Черчил, підтримуючи вимогу Сталіна щодо включення УССР і БССР до ОН, заявив на 5-му пленарному засіданні 8-го лютого, згідно з записками Болена: „Йому не видається справедливим брати під увагу малі країни, які зробили так мало, просто тільки тому, що вони виповіли були війну (Німеччині), а виключати дві совєтські республіки з засідання. Він сказав, що має на душі великі терпіння, що їх зазнала Україна і Білорусь". Сталін признав слушність арґументові, — мовляв, — це несправедливо, що ЗДА матимуть в Об'єднаних Націях лише один голос, а СССР три, і був готовий погодитись піднести членство ЗДА також до трьох голосів. Але ЗДА від цього відмовились, для збереження принципу рівности між державами. Про право УССР засідати в Об'єднаних Націях з погляду її „суверенности" — не було в Ялті мови.

Це — прикра історична правда. Але її треба знати, бо політика, заснована на плеканні леґенд і незнанні історичних фактів, заздалегідь засуджена на невдачу.

ЩО ДІЄТЬСЯ НА ФОРМОЗІ?

Клаптик землі, обмиваний з усіх сторін морем, звертає на себе увагу цілого світу, бо там назбиралося досить запального матеріялу. А третьої світової пожежі всі бояться. Тому не від речі буде познайомитися з обставинами, які панують на цьому острові. Подає їх кореспондент західньо-німецької преси Ернст Шеффер, на підставі інформацій індійського журналіста Г. К. Рідді, який побував довший час і в червоному Китаї і на Формозі, а свої спостереження вмістив у найбільшому індійському щоденнику „Times of India".

Свої цінні спостереження згаданий журналіст починає від столиці Формози, де мав він розмови з людьми різних суспільних шарів, почавши від робітників, а скінчивши на генералах, міністрах та закордонних дипломатах. Характеристичним є те, що відповідальні чинники не мають ніякого, або зовсім хибне поняття про те, що діється на китайському континенті, але вихваляються, що від підпільної націоналістичної організації дістають постійні та докладні інформації. На Формозі переконані, що в Китаї панує загальне невдоволення, і всі чекають на Чіянґ Кай-шека як на визвольника.

Згаданий журналіст був дуже здивований фактом, що на Формозі утримується повний апарат колишнього китайського уряду. В столиці перебуває 35 губернаторів з китайського континенту, враз із своїми штабами та родинами. Є там також повні управи міст з Шанґаю, Кантону, Пейпінґу, Мукдену, Тієнтсіну та ін., не кажучи вже про податкові уряди, які накладають на червоний Китай „теоретичні" податки. Не менше як 2500 генералів і значно більше число старшин дістають платню, не виконуючи, однак, ніякої служби. В зв'язку з цим виринає питання: звідки Чіянґ Кай-шек бере на це гроші? Американці дають річно 80 мільйонів долярів „допомоги для бюджету" та 300 млн. дол. для військових цілей, але це все пропадає наче в дірявому мішку.

Саме того дня, як ішла евакуація групи островів, що лежать недалеко китайського континенту, в столиці Формози, в елеґантному клюбі відбувався... показ моди. І коли активні старшини проти цього запротестували, то, з наказу самого маршала, їх заарештовано. Створюється враження, що Формозою править поліція.

Таємна поліція підлягає Чінґ-Куо, найстаршому синові Чіянґ Кай-шека. Коли в 1947 р. національно-китайські війська обсадили Формозу, то, за офіціяльними даними, вимордувано 10,000 міського населення, запідозреного в місцевому русі спротиву. Не краще виглядала справа, коли сам Чіянґ Кай-шек втік на Формозу з своїми військами. Сьогодні був я свідком, — сповіщає згаданий журналіст, — як таємна поліція замкнула цілі вулиці і перевіряла документи всіх прохожих. Таке трактування цивільного населення діє на нерви американцям, які, однак, не мішаються у внутрішні справи Формози. Натомість в ділянці мілітарній нічого не робиться без відома та дозволу американців, власне без дозволу „MAAG" (American Military Assistance Group). Ніякий летунський напад чи будь-яка інша акція воєнного характеру не переводиться без відома представників ЗДА.

Надзвичайно цікавим є недалекий сусід Формози, скелястий острів Квімой, улаштований за наймодернішими зразками військової техніки. Згаданий журналіст, враз із кількома іншими журналістами, дістався туди військовим літаком. Щоб на цьому безлюдному острові уприємнити воякам життя та приглушити тугу за батьківщиною, побудовано там цілий ряд ресторанів, барів, кінотеатрів і т. п. На одній скелі мають свою квартиру американські старшини, куди згаданого журналіста привезено вночі. Цим старшинам суворо заборонено подавати репортерам свої прізвища, або говорити щобудь про свої заняття. Та це й непотрібно, бо треба тільки наставити радіоапарат на якусь червонокитайську стацію і почуєте про кожну зміну, яка зайшла в старшинському корпусі на цьому острові. Крім цього, комуністи ставлять перед радіоапарати матерей, братів, сестер та приятелів вояків армії Чіянґ Кай-шека і примушують їх аґітувати за червону батьківщину. Радіовисильні Формози відплачуються передачею промов Чіянґ Кай-шека, Доллеса і т. п.

Гарні, новозбудовані доми на острові Квімой мають спеціяльне влаштування — ладунок динаміту з запальним шнурком. На всякий випадок. Цивілізація — каже згаданий журналіст, — прийшла на цей острів у вигляді не демократії, а динаміту.

П.

Вол. Дорошенко

АКАДЕМІК МИХАЙЛО ВОЗНЯК

(Його життя й діяльність)

(6)

І знову виринула перед Покійним проблема заробітку. Правда, він багато заробляв за большевиків писанням по совєтських часописах, але ці гонорарі складалися на його конто в Державному Банку, звідки він діставав тільки визначені, невисокі квоти.

За німців міг Покійний дещо заробити статтями в тодішній українській пресі — „Львівських" або „Краківських Вістях", чи в журналі „Наші Дні", але ж був це надто мізерний заробіток, на який годі було вижити.

Допомагало Покійному в його скрутному становищі Львівське Українське Видавництво, яке [illegible]валося літератами й науковцями, а від Українського Допомогового Комітету одержував він, як і інші науковці, зовсім порядний приділ.

З праць М. Возняка за німецької окупації годиться згадати статтю „І хто ж автор Історії Русів", вміщену в січневому числі „Наших Днів" 1944 р., в якій він збиває гіпотезу проф. Ол. Оглоблина про авторство Опанаса Лобисевича (в його статті в листопадовому числі „Наших Днів" 1943 р.) та „Українські перекази й леґенди" — збір із Києво-Печерського Патерика, що їх видало окремою збіркою Українське Видавництво у Львові. Частину цієї збірки видано недавно в Ню Йорку під криптонімом М. В.

VI.

Не маючи причини боятися большевиків і не бажаючи розлучатися з бібліотекою, М. Возняк свідомо лишився у Львові по відході німців, тим більше, що страшно ненавидів нацистських катів.

За нового приходу большевиків М. Возняк знову став професором університету й працівником Академії Наук, але, здається, вже не мав тих гонорів і впливів, як перше. На жаль, через відомі обставини мало що можна сказати про Його працю в цьому останньому десятилітті його життя. З-поза залізної заслони ледве продираються якісь відомості, а ще рідше приходять українські видання, з яких можна було б довідатися про працю Небіжчика. Нема, очевидно, жадного сумніву щодо того, що він і далі запопадливо працював на науковому полі, зокрема над Франком. До нас дійшла вістка про його більшу працю над останнім, яка викликала сильні закиди комуністичної критики, що нападала на нього за недотримання марксівської методології. Либонь чи не була це та праця, що мала ввійти в 1-й том збірного видання Франкових творів, розпочатого в 1940 році. Були чутки, що большевики відновили це видання, але вже в зменшеному вигляді.

В 1946 році вийшла монографія М. Возняка про Квітку, яка викликала подібні ж завваги, що й праця його про Франка. З видань, що дійшли до нас, можу зазначити збірники Львівського Державного Університету ім. Ів. Франка, присвячені патронові університету: збірник 1-й, Львів 1948 р. і збірник 2-й, 1949 р. В цих збірниках знаходимо статті Покійного про Франка та вишукану ним невідому річ останнього („Гуцульський король"). Франкові твори подає Возняк і в своїх статтях: „До фольклорних занять Івана Франка", „Недопущення Ів. Франка до доцентури у Львівському університеті", „Виборче беззаконня проти Івана Франка" — у 1-му томі і „Франкова перерібка драми Кальдерона" та „До історії видань творів Франка" — в 2-му томі.

Оце, на жаль, усе, що я можу подати про працю М. Возняка в останньому періоді його трудящого життя.

VII.

М. Возняк жив і вмер самітним, як „старий кавалер". Його молодший брат — жвавий і життєрадісний юнак, — яким він опікувався, помер передчасно на сухоти. Покійний, хоч теж не відзначався особливим здоров'ям, пережив свого брата. Єдиною відрадою в його самітному житті була його велика й цінна бібліотека, яку він запопадливо комплектував. Була б велика шкода, якби вона змаркувалася після його смерти. М. Возняк, правда, не раз мріяв про одруження, але до того ніколи не дійшло.

В особі Покійного академіка українська наука зазнала великої втрати. Був бо він невсипущим працівником та заслуженим дослідником і неструдженим вишукувачем і видавцем прерізних рукописних матеріялів, між якими було чимало речей незвичайно цінних для нашої науки. Цим розшукам віддавався М. Возняк з пристрастю закоханого.

Крім цих сирих матеріялів, полишив Покійний цілу бібліотеку більших і менших студій, які значно посували вивчення заторкнутих у них тем. Був М. Возняк, сказавши коротко, справжнім „ґелертером" на німецький лад, у кращому значенні цього слова. Він не визначався тим ésprit, яке характеризує творчість Ів. Франка, Василя Щурата чи Мих. Грушевського. Його синтетичні праці, зокрема „Історія української літератури", мають еклектичний характер. Але хоч вони й не визначаються оригінальною методою, як це зазначив М. Глобенко в 2-му випуску „Енциклопедії Українознавства" (пор. ст. 728), а ще раніше акад. С. Єфремов у 1-му томі своєї „Історії української літератури" (Ляйпціґ 1924, ст. 47-50), проте мають свою вагу, як сумлінне й об'єктивне представлення історично-літературних фактів. Його розмінювання наукової праці на дрібні причинки пояснюється й матеріяльними умовинами: щоб написати більшу річ, треба мати матеріяльну до того змогу, а тут, щоб жити, треба мати гроші, хоч марні, але негайно.

Але поза силою-силенною різних дрібних знадібків полишив нам Покійний і ряд капітальних речей, як наукових монографій, так і популярних нарисів, які не втратили своєї ваги й досі.

І за всю цю мозольну працю, ведену часто-густо в невідрадних матеріяльних умовинах, українська наука і громадянство низько хилять свої голови перед пам'яттю заслуженого вченого.

Мгр. Володимир Бучацький

ЛЕМКІВЩИНА В ПЕРШИХ ДНЯХ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Весною 1939 р. ненависть Лемків до польського окупанта дійшла до вершка. Польська поліція завзято метилася на батьках тих геройських юнаків, які пішли добровольцями на поміч закарпатській Срібній Землі. На родини бійців поліцисти накладали грошові кари та робили доноси до судів і старость. До того змушували солтисів стягати з бідного гірського населення „добровільні" датки на кулемети для польської армії. Лемко був на ті всі шикани безборонний, але затискав свої трудящі долоні, вижидав помочі в своєму горю.

Рівночасно зачався на Лемківщині дивний неспокій та метушня. До міст верталися поляки, які попередніми роками перенеслись були на Шлеськ і в Познанщину. Вони оповідали, що на кордонах і всюди неспокій та мабуть внедовзі прийде до війни.

Одні тільки польські інтелігенти були доброї думки, вірили в непереможність польської армії та негайну й успішну поміч Англії і Франції, на випадок війни.

Найдальше з усіх наших земель на захід висунені українські оселі Лемківщини, перші зустрілися з дивізіями Гітлера. Події ішли скорим темпом. Вже 2-го вересня був в Сяноці летунський алярм; це німецькі літаки бомбардували Львів. В місті появився заклик до населення, з наказом копати за містом рови для охорони від бомб, та осторога не брати до рук ворожих летючок, бо вони затросні. На великій оболоні над Сяном полковник 2 полку „стшельцуф подгалянскіх" в палкій промові до вояків кричав, що польська армія швидко розторощить ворога і загрозить Берлінові. Кожного дня над містом кружляв німецький обсерваційний літак та вів перестрілку з польськими стрільцями. Рівночасно зачалися для українців тривожні дні, бо поляки вовком дивилися на нас та кожної хвилини можна було нам сподіватися арештів і вивозу до концентраційного табору в Березі. А коли польська поліція 5 вересна арештувала діяльного українця, міського урядовця Петра Романа, і того ж вечора без суду за містом розстріляла, на нас упав оправданий страх. Наші люди ховалися, де тільки могли, ночували по полях і лісах. Коли прийшла вістка, що німецькі дивізії вже в Яслі, багатші поляки, урядники, староства і фабрики вагонів та деякі жидівські інтелігенти в довгому поїзді вїхали на схід. Але і тут стрінуло їх лихо, бо біля Устрік, німецькі літаки обстріляли поїзд, при чому було багато вбитих і поранених. В різних порах дня і ночі втікали містом і селами малі відділи польського пограничного війська, дезертири і багато поляків з західніх околиць.

І ось уже 9 вересня німецькі дивізії увійшли на територію сяніцького повіту. Того ж дня зайшли для нашого населення трагічні дні.

Перші німецькі відділи увійшли до великого, під оглядом населення мішаного села Боська. Недалеко гостинця зібралася з цікавости група поблизьких селян. Як вже пізніше вийшло на яв, місцеві польські шовіністи, підмовили умово хворого хлопця Шипку, щоб вистрілив з нагана в бік німців. Зараз після цього випадку німецькі вояки окружили село, спалили багато господарств, вивели з хат 25 господарів та з церкви місцевого пароха о. Величка, і всіх негайно розстріляли. Не помогли вияснення о. Величка та благання нещасних родин. Вогні та дими з горіючих хат, плачі та зойки родин розстріляних супроводили дальший похід переможної гітлерівської армії.

Того самого дня ввечері в селі Дубрівці Руській біля Сянока, з одної польської хати при головному шляху, якийсь польський „герой" вистрілив до німецького відділу. Німці окружили негайно хату, всіх її мешканців постріляли, а опісля вивели з села на дорогу 150 чоловіків. Командуючий полковник оголосив, що після воєнного права кожний десятий чоловік буде розстріляний, а ціле село спалене. На щастя, між людьми був інтелігентний селянин Василь Подубинський. Він доброю німецькою мовою, за дозволом полковника, вияснив, хто віддав стріл до війська, що ціле село українське, та було досі поляками гноблене і очікувало визволення. Полковникові видно сподобалася промова Подубинського, бо по нараді зі старшинами, він своє зарядження змінив та всіх селян звільнив. В дальшій розмові з німцями виявилось, що вони не знали нічого про Лемківщину та були переконані, що українське населення починається щойно на схід від Сяну.

Вночі з 9 на 10 вересня німецькі відділи, без одного стрілу ввійшли до Сянока. В місті та повіті було потім спокійно, тільки німецькі літаки впродовж кількох днів, постійно обсервували околицю. Треба признати, що німці початково поставилися до нас в місті і повіті досить прихильно. 11 вересня явилася у командуючого генерала наша делеґація на чолі з б. п. адвокатом д-ром Василем Блавацьким. Коли цей останній вияснив генералові, що сяніцький повіт це — українська етнографічна територія України, він прийняв це з вдоволенням до відома, а на бажання д-ра Блавацького, позволив йому обняти політичну адміністрацію повіту та скликати сесію солтисів. При допомозі місцевих інтеліґентних сил, д-р Блавацький обсадив всі реферати повітової адміністрації. При цьому вдалося нам провірити з актів тайники польської адміністрації. Кілька днів пізніше відбулася в Сяноці спонтанна маніфестація нашого населення. В промовах виявилася радість населення з приводу розвалу зненавидженої польської тиранії. Похід перейшов головними вулицями міста і на ринку спокійно розійшовся.

Але цей радісний настрій тривав ще тільки кілька днів. Наш загал з великим сумом та просто з розпукою прийняв радієву урядову вістку, що внаслідок умови Гітлера зі Сталіним, совєтська армія має з днем 17 вересня зайняти західньо - українські землі по Сян і Буг. В той спосіб, по німецькому боці мало лишитися з наших земель дуже мало, бо тільки Лемківщина, вузький пояс Надсяння та Холмщина з Підляшшям. Нам прийшло на думку, що нам не можливо буде встоятись в Генеральній Губернії перед величезною перевагою поляків, які вкоротці піднесуть голови. До того наші західні землі, які тільки горя пережили від польського терору, мають тепер стати тереном експерементів для комуністичних садистів. Нам пригадалися тоді ці гіркі слова нашого незабутого поета Маркіяна Шашкевича: „Ось доля, таку долю хай то громи тріснуть". І з тими невимовно сумними думками закінчилися перші дні другої світової війни.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР „СЛОВА" У НЮ ЙОРКУ

Об'єднання Українських Письменників „СЛОВО" влаштувало в неділю, 13-го березня 1955 року у великій залі Українського Народного Дому в Ню Йорку свій річний літературний вечір, під час якого виступали українські письменники і літературознавці.

Вечір відкрив іменем Управи „Слова" Григорій Костюк-Подоляк, який — нав'язуючи до Шевченкових Роковин — відмітив, що ця імпреза українських сьогочасних письменників є теж святом у честь Шевченка, який поставив слово — засобом боротьби за українську культуру і політичну незалежність.

У першій частині вечора Юрій Шерех виголосив лекцію на тему „Трохи землі" („Похвала Америці"). Завданням цієї доповіді було звернути увагу українського читача на ту Америку, якої загально новий іміґрант, упхнутий у робочі квартали „давнтавнів", не може бачити і не знає. Проф. Шерех подав у своїй лекції багато цікавих помічень із американського побуту і старався схопити саму суть філософії побуту американців. Та — хоч і на вступі заявив доповідач, що не говоритиме ні слова про Україну — досить частенько сходив на порівнювання з Україною, навіть кривдячи наш старий край. Бо й Україна знає свої „давнтавни", хоч вони на передмістях, чи у відсталих заулках, але знає теж про вищі форми побуту і життя. Сама теза доповіді дуже дискусійна. Засадничо все американське суспільство живе групами: національними, релігійними, соціяльними, чи товариськими. Тому теж — на нашу думку — завдання українських поселенців сильно триматись своєї національної групи і підносити її вартість і значення, щоб вона здобула собі місце у всьому американському суспільстві.

Другу частину вечора започаткував Василь Барка есеєм п. н. „Філософія поета". Темою есею було „слово", матеріял праці письменника. Письменник шукав визначення для українського поетичного слова, виходячи із філологічних заложень, як теж і подаючи ілюстрації з історії української літератури.

З черги молода авторка Оксана Драй-Хмара (донька відомого поета) прочитала три власні переклади із англомовних поетів. Вірш перекладів поправний, мова звучна, але важко ствердити, щоб ці переклади передавали настрій самого поетичного твору. А це — може — найголовніше завдання перекладу.

Поетеса Наталя Лівицька-Холодна, яку після років відсутности у нашому літературному бутті сердечно привітала авдиторія, прочитала три ориґінальні поезії, в яких пробивались нотки глибокої, хоч надто сентиментальної контемпляції.

Яр Славутич прочитав зразковий патріотичний вірш у вповні поправному, притаманному йому неоклясицистичному стилі. Його переклад з Томи Еліота не дає запоруки, що поет вповні відчув різноманітність поетичних засобів цього ориґінального модерніста, який, побіч „високопоетичних" форм, ставить найбрутальніші вульґаризми з метою не так зворушити, як зрушити. Клясицистичний дух Славутича намагався вигладити ці контрасти. Переклад програмового вірша Мек Ліша „Арс поетіка" поправний.

Остап Тарнавський читав уривки поеми в трьох частинах під назвою „Сновида". Поема і тематично і формально нагадує Еліота.

Вірші Леоніда Лимана читала Олімпія Добровольська. Лиман шукає „надхнення" у спостереженнях, які зраджують у поета нахил до соціяльної тематики. Це новість і варто це культивувати. В дотеперішній новій літературі „верховодить" програмово - патріотична тематика.

Вадим Лесич дав для вечора дві нові поезії. Поет далі удосконалює свої формалістичні досягнення. Поезії читала Лариса Кукрицька. Зразковий фейлетон (треба в ньому лише викинути двічі повторені фразеологічні підкреслення) Івана Керницького прочитав під аплявз публіки Микола Понеділок.

В третій частині вечора виступила Докія Гуменна — письменниця, яка „завоювала" не лише наш книжковий ринок, але і передове місце в нашій теперішній літературній фазі. Гуменна прочитала нарис, в якому подала деякі секрети своєї творчости. Тема на часі, бо саме Гуменна зуміла у наших обставинах створити собі можливості не лише для написання, але і для видання книжки, відбуваючи при цьому так потрібні письменникові подорожі. Йосип Гірняк прочитав деякі листи, які отримала Гуменна від своїх читачів-відборців її книжкової продукції, яку сама письменниця кольпортує. Далі Олімпія Добровольська відчитала віршовану сатиру Петра Ромена. Вірш легкий і поправний, але сама тема досить упрощена. На закінчення Микола Понеділок прочитав актуальний власний фейлетон. Не було сумніву, що фейлетон був замовлений.

Вечір був напевно за довгий (чотири години), але публіка „терпеливо" висиділа до закінчення. Це вказує, що є потреба для таких вечорів, що і підкреслює виповнена заля Народногоє Дому. Об'єднання „Слово" має всі дані на те, щоб такі імпрези продовжувати.

Під час вечора порушено теж тему створення літературного фонду. В цій справі говорив екзекутивний директор ЗУАД Комітету д-р Володимир Ґалан, як теж і п. Пуйда. Ця важлива справа напевно більше зактуалізується в самому середовищі літераторів і тоді знайде теж повну організовану розв'язку. Про доцільність такого фонду і його конечність не може бути і сумніву.

Т.

ГОЛОС ЧИТАЧА

ПРАВДИВЕ ВИСВІТЛЕННЯ ФАКТІВ З МІНЕАПОЛІСУ.

В „Свободі" з 16 лютого 1955 року була надрукована стаття за підписом С. Коцюби під назвою „У справі Свята Державности в Мінеаполісі", яка викривлює події, що заіснували в Мінеаполісі в зв'язку з святкуванням Дня Державности та несправедливо обвинувачує за деякі організаційні непорозуміння в зв'язку з цим голову філії УККА пана д-ра О. Лютого-Лютенка.

В згаданій статті було недвозначно стверджено, що всі члени управи філії УККА в Мінеаполісі, в тому числі і культурно-освітній референт, зрезиґнували з управи з причин неможливости співпрацювати з головою філії УККА, д-ром О. Лютим-Лютенком. В імені правди я, як бувший культурно-освітній референт, мушу ствердити слідуюче: культурно - освітній референт зрезиґнував ще в серпні минулого року з причини хворорби шлунку, що видно з його рапорту до управи філії УККА, а зовсім не „з причини неможливости співпрацювати з головою філії УККА, як це зазначує автор статті.

Яко бувший культурно-освітній референт, я в минулому році на протязі біля двох місяців неустанно працював разом з головою філії УККА над створенням загально - громадського хору та над створення рідної української школи при філії УККА на терені Мінеаполісу. І авторові статті є дуже добре відома атмосфера, яка спричинилася до роз'єднаня між парафіянами і громадянами в м. Мінеаполісі та до неможливости співпраці. А хто найбільше завинив в цьому, то авторові статті є дуже добре відомо.

Бувший культурно-освітній референт при філії УККА в Мінеаполісі
Іван Островерщенко.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Филаделфія, Па.

Прем'єра „Сплячої королівни"

Крім ряду товариств, завданням яких є виховання і добро української дитини, ми маємо декілька піонерів, які вперто і наполегливо працюють у цій ділянці. До них м. ін. належать: Роман Завадович, Володимир Барагура та Іванна Савицька. Ця остання закріпила свою позицію своєю „Сплячою королівною", виходячи зі становища, що театральне дійство є одним із засобів виховання. При помочі театрального видовища слід вщепити нашій дитині почуття краси і показати не ковбоя, а королевича, не бар-даму, а королівну, не бешкетників-ракетірів, а королівських воїв і т. д. Це персонажі з її чудової казки, прем'єра якої відбулася в неділю 13 березня 1955 року в залі Горожанського Клюбу у Филаделфії.

Казка - п'єса, як її називає авторка, написана два роки тому. Первісна її форма, це пантоміма з участю оповідача, який розповідає казку, а дієві особи лише ілюструють її жестом, рухом і мімікою. Ця форма виявилася затрудною для виконання, беручи до уваги акторські спроможності дітей, а що найважніше, це побоювання, що вона не дійде як слід до уяви глядача-дитини. Наслідком цієї скомплікованости скрипт пішов вдруге „на варстат", пролежавши перед тим цілий рік у течці.

Авторка оживила казку новими персонажами (подруги, жабка, пільний коник), поширила поодинокі сцени, додала текст, поробила музичні і балетні вставки близькі і зрозумілі дитячій психіці й уяві. Все те росло, оживало, при збереженні розповідної форми. Казка, знов пролежала пів року, аж поки якась „невидимо сила" піддала їй ідею показати „Сплячу королівну" Б. Романенчукові. Він нею зацікавився до цієї міри, що зразу заявив готовість її поставити під патронатом Т-ва Опіки над Дитиною і Молоддю. На спільному засіданні (реж. В. Шашарівський, проф. Б. Романенчук і авторка) випрацювано цілий плян; зроблено конторис, та намічено головні особи.

Найбільший клопіт був з феями, бо старші дівчатка (14-15 років) відмовилися грати разом із зовсім малими дітьми. Треба було підшукувати молодших. Перші проби з феями почалися зараз же після шкільних ферій. Вони були завжди некомплетні, поминаючи сирий матеріял, з яким режисер мав чимало клопоту. Не було постійного приміщення на проби. „Театр" скитався з домівки до домівки, а часто і розходився домів без проб. У цій безнадійній ситуації великим і неоціненим добродієм явилося Т-во „Самопоміч", відступаючи безінтересовно щонеділі свою викладову залю на проби. Ось такі то були початки. З часом поодинокі сценки набирали виразу. Перша проба змонтованої цілости вийшла задовільно. Останнього тижня були три спільні проби, що тривали по три-чотири години. Маленькі три і чотири-річні „карлики" виявляли подивугідну дисципліну і орієнтацію. Гірше з дисципліною було в дещо старших дітей.

З уваги на те, що казку всі знають, зразу перейду до дієвих осіб, зглядно до їх виконання. До арт. Іни Черняхівської, як до досвідченої акторки та оперної співачки, треба підійти дещо інакше, як до безпретенсійних молоденьких виконавців. Вокально, за вийнятком артикуляції слова, вона була на висоті. Щодо акторської сторінки, слід було ще більш підкреслити оту маєстатичність, яка повинна цікувати жінку короля. Все ж таки, беручи до уваги так короткий реченець (бо в останніх днях від тієї ролі відмовилася інша акторка), то Іна Черняхівська в загальному вийшла блискуче. Арт. В. Мельник в ролі короля більше переконливий виглядом, як словом.

Королівна у виконанні І. Кондри справляла вірне враження королівської краси, тієї правдивої краси з казки, підкресленої ніжним рухом і танечним „па". В. Шашарівський дуже подобався як королевич, але в ньому було за мало лицарськости. Стара жінка у виконанні арт. Ю. Шашарівської вірно зображала відьму із світу казок. Ведуча фея у виконанні Л. Масюк звернула на себе увагу доброю дикцією, інтонацією, вичуттям логічного наголосу текстових квестій, та оправданістю сценічних рухів. Вона не повинна закопати свойого таланту - скарбу. Феї подобалися і переконували ритмічністю рухів. Прибічна королеви О. Романенчук так вжилася у свою функцію на сцені, що в іншій ролі годі було б собі її уявити. Королівські вої (Ю. Савчак і Р. Савицький) відзначилися своєю статуарністю. Пільний коник-скрипаль А. Заплатинський виконав дуже добре, як на його вік „Варкаролю" А. Чайковського. Р. Лідкус була розкішною у вальсі і демонічною у фавні. Карлики три-чотирилітні впровадили публіку прямо в подив своїм виконанням. Танок мухоморів ефективний, хоч не зле було б визначити їм більше простору на сцені. Кращий був вальчик і танок кухарів. Хореограф І. Голубовська вибачить мені за те, що не вичисляю всіх її учениць поіменно, але годі мені це робити, коли „цей балет", слава Богу, начисляє кілька десяток осіб.

До успіху цілої вистави найбільше причинився режисер В. Шашарівський. Він з галасливої і розгуканої громади дітей зробив справжніх акторів, побудував цілий ряд цікавих мізансцен та помислових сценічних ситуацій. Добре було б, щоб реж. В. Шашарівський ставив частіше подібні дитячі вистави, тим більше, що він виявився в цій ділянці справжнім майстром. Проф. Р. Савицький оформив казку під оглядом музичним, дуже дбайливо використавши здебільша музику до балету „Спляча королівна" А. Чайковського, з доданням власних вставок, я сказав би — імпровізованих, залежно від сценічної дії. Оформлення сцени В. Клеха, специяльно, якщо йде про нутро королівської палати, може дещо за скромне.

Прекрасні і пребагаті костюми для королівського двору і його служби виконала безкоштовно з великим хистом і правдивим художним смаком арт. Ю. Шашарівська. Решту костюмів виконали: пп. Літинська, Стадницька і Лукавська.

Тому, що цю казку п'єсу варто показати всій нашій дітворі в Америці (а і поза її межами), приходить мені на думку, чи не можна б її сфільмувати.

Ярослав Климовський

● Турецький уряд заарештував журналіста, 41-річного Ероля Гюнея, натуралізованого сина втікачів з Одеси в часах большевицької революції. Він служив в турецькій армії, потім, знаючи чужі мови, був кореспондентом французької пресової агенції і працював для кількох чужинецьких часописів. У повідомленні сказано, що Гюней (національности його батьків, а також їх первісного прізвища не подається) „мав тісні зв'язки з деякими закордонними посольствами". Його перевели в табір для переселенців і, мабуть, депортують з краю.

З НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЙ УВАН У ЗДА

6 лютого 1955 року відбулось засідання Історичної Секції УВАН у ЗДА. Голова Секції проф. Олександер Оглоблин зробив доповідь про Наукову діяльність проф. д-ра Бориса Крупницького з нагоди 60-ліття його життя і 25-ліття наукової праці.

В своїй доповіді проф. О. Оглоблин змалював життєвий і науковий шлях українського історика проф. Б. Крупницького, маючи на меті відзначити 60-ліття життя і 25-ліття його наукової діяльности. Доповідач зазначив, що серед сучасних істориків України — постать Б. Крупницького є найвидатніша. Наукова діяльність його в цілому пройшла на еміграції. В своїх працях Б. Крупницький вніс багато нового в розроблення української історії. Перша його дисертаційна праця була про історика України Х. Енгеля, з походження — німця. В пошуках джерельних матеріялів Б. Крупницький звертається до шведських архівів, для чого спеціяльно вивчає шведську мову. Там він знаходить дуже важливі матеріяли до історії доби Мазепи, які дозволяють йому дати освітлення окремих моментів і постатей цього часу. Внаслідок цих студій над матеріялами шведських архівів з'являються його праці, що входять до двох томів збірника „Мазепа", виданих Українським Науковим Інститутом у Варшаві. Б. Крупницький виготовив кілька монографічних праць, з яких одна — „Гетьман Данило Апостол" була видана Українською Вільною Академією Наук. За його редакцією розпочато було друком збірник „Мазепа та його доба", з якого було надруковано — як окремі брошури — три праці, але за браком коштів цей збірник не був закінчений.

Далі проф. О. Оглоблин відмітив і ту велику педагогічну працю, яку проф. Б. Крупницький провадив в Українському Науковому Інституті та в Українському Вільному Університеті. Вкінці доповідач освітлив Б. Крупницького як людину, підкресливши ту сторону його особистої вдачі, яка виявилась в тій виключній силі його наукових прагнень, не зважаючи на тяжку хворобу, що часто приковувала його до ліжка, як його участь в різних ділянках наукового життя. Він постійно читав доповіді на конференціях УВАН та НТШ, редагував відділ історії в Загальній Енциклопедії НТШ і бере участь у складенні великої історії України, що підготовляється силами науковців саме тепер.

Проф. О. Оглаблин закінчив свою цікаву доповідь висловом щирих побажань проф. Б. Крупницькому.

На цьому ж засіданні Історичної Секції УВАН у ЗДА була заслухана доповідь п. В. Косаренко-Косаревича на тему: „Однозначність понять в одній мові і їх перекладів в історичному аспекті".

Група УВАН в Дітройті

25-го лютого 1955 р. в Дітройті відбулась Наукова Конференція Групи УВАН у ЗДА в Дітройті, в приміщенні Інтернаціонального Інституту. Під час Конференції була влаштована виставка видань УДАН у ЗДА і УВАН в Канаді, яка наочно свідчила про виконану працю нашими вченими на еміґрації.

На Конференцію прибув дійсний член УВАН проф. О. Грановський, якого присутні тепло привітали.

Крім цікавої доповіді проф. О. Грановського на тему: „Вплив етномології на людське здоров'я і господарський добробут" з демонстрацією численних діяпозитивів, були виголошені наукові доповіді — проф. Івана Розгона на тему „Завдання українських природників на еміґрації", д-ра В. Приходька — „Вплив деяких чинників зовнішнього оточення на споживання корму ляболаторними тваринами", інж. Я. Зубаля — „До проблеми заліснення України".

26-го лютого 1955 року відбулась зустріч проф. О. Грановського з членами Літературно-Мистецького Клюбу і членами та прихильниками УВАН. Ред. М. Бажанський зробив спробу окреслити літературно-поетичну творчість О. Грановського, а проф. І. Розгін схарактеризував його як вченого і громадського діяча. Від НТШ проф. О. Грановського вітав проф. П. Біланюк, а від Літературно-Мистецького Клюбу — артист маляр Е. Козак.

Після цього відбулась товариська зустріч, в якій за склянкою чаю була проведена приємна розмова.

Книгарня М. Білоскурського влаштувала кіоск з літературними творами проф. О. Грановського. Кожний, хто купив книжку, мав нагоду одержати автограф автора.

З театральної залі

Гостина „Українського Театру в Америці" в Шікаґо

Радше я хотів зачати так: „Гостина Гірняка в Шикаґо..."

Пригадуються давні часи: до Станиславова приїздить „Тобілевич" чи „Блавацький". Усі грізні міни професорів, усі їхні погрози ні-до-чого. Вся гімназія живе театром. Краще поінформовані — це ті, до яких заїхав хтось з театральної трупи — подають до відома подробиці програми, обсади. З поблажливим усміхом вислуховуємо офіціяльної заборони відвідувати ті, чи інші вистави. А ввечері... Галерія театру забита до останнього місця. І так день в день. Остання вистава була для нас все найприкріша: завтра їх уже не буде... Гай, гай! 25 років, а може й більше, та в пам'яті все воно близьке, як вчорашній день...

— ∵ —

Українське Шикаґо діждалося вкінці відвідин Гірняка. Стільки доводилося читати про тверду працю і успіхи молодого колективу, що направду хотілося вже раз побачити цей одинокий, постійно діючий Український Театр в Америці. Та Шикаґо так далеко від „американського Львова", що тяжко було діждатися приїзду.

Та й цей приїзд завдячуємо виїмковим обставинам. Оце дві наші кооперативи „Самопоміч" і „Самодопомога" взяли на себе ініціятиву в тій справі. Заоферували театрові безплатну адміністрацію на місці, допомогу в усьому, і майже заґарантували повний касовий збір.

Дуже цікаво нав'язав до цього дир. Гірняк у своєму виступі під час спільного недільного обіду. Він пригадав 1917 рік, коли Україна пробуджувалася до самостійного життя. Постало ряд театрів, а одним із них був „Молодий Театр" з Лесем Курбасем, як режисером. Були актори, був запал до праці, але бракувало бодай мінімальних фондів. І от зовсім несподівано заоферував свою допомогу „Дніпросоюз" — кооперативна централя на Україні в ті часи. Закупив будинок, відремонтував його. І пішли прем'єри одна за одною. А по інших містах України кооперативні централі пішли за прикладом „Дніпросоюзу". Так рука-в-руку працювали господарські і культурні установи відродженої України.

— ∵ —

Український Театр поставив в Шикаґо: „Пошились в дурні в Америці" — за Кропивницьким І. Керницького, „Тартюфа" Мольєра і „Пересаджені квіти" Діми. Писати про самі вистави не приходиться, бо про них написано вже багато. Хвалити п. Олімпію Добровольську чи дир. Йосипа Гірняка, чи когонебудь з виконавців не треба. Всі вони вже добре знані загалові і додаткових похвал не потребують.

Я хочу радше писати про це, як прийняла Гірняка молодь. Коли я дивився на всіх тих молодих людей, які стояли попід стінами всі три дні — мені стало ясним, що сьогоднішня молодь з таким самим захопленням зустрічала театр, як ми робили це десятки років тому, як наші батьки робили це пів сторіччя тому в часах Театру Бесіди у Львові, чи тріюмфальних об'їздів театрів Садовського, Тобілевича на Україні. І оце захоплення театром з боку молоді треба за всяку ціну використати. Треба знайти конечно фонди, які забезпечили б безперебійну працю театру і його сталі турне по Америці. Питання скорої денаціоналізації молоді дуже вже турбує батьків і виховників - педагогів. Про це пишеться багато, закидається молоді брак заінтересування українською книжкою. То ж коли молодь з таким захопленням відвідує театр — даймо їй можливість робити це як найчастіше. Живе слово зі сцени западає глибоко в серце і душу. Виховне значення театру незаперечне.

— ∵ —

Закінчуючи вистави в Шикаґо, дир. Гірняк уважав за відповідне подякувати всім, що уможливили приїзд театру. А в першу чергу подякував оо. Василіянам за винайм залі і поміч в достосуванні сцени до вимог театру. Подякував також обом кооперативам за безкорисну адміністрацію побуту.

Ще кілька слів про публіку: велика заля нової авдиторії школи св. Миколая була заповнена всі три вечори. Напевне могло б було поміститися більше, але... Без „але" в нас ніколи не обійдеться. Та які б там причини не зумовили відсутности тих чи інших осіб на виставах — ми можемо сміло твердити: ті, які не бачили всіх трьох вистав, втратили чимало приємних годин, проведених в культурній атмосфері українського театру в Америці.

Т. Л.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

В справі виступу Українського Театру в Шикаґо

Високоповажаний Пане Редакторе!

Дозвольте мені цим шляхом висловити моє справжнє зворушення способом, в якій українська громада в Шикаґо стрінула перший виступ Українського Театру в Америці на тамошньому терені. Увесь ансамбль цього театру, однаково як його керівництво, здають собі справу, що великий успіх наших виступів у Шикаґо в днях 18, 19 і 20 ц. м. завдячують у великій мірі знаменитій, жертвенній і безкорисній підготові, яку перевели зорганізовані клітини українського громадянства в Шикаґо. Саме тому, що тих окремих громадян і організацій в Шикаґо, які добросердечно взялись за зорганізування трьох вечорів Українського Театру в Америці, було так баґато, і що праця, яку вони вклали в це, була така докладна й успішна, ми дістали наявний доказ, що Український Театр міг би виконати величезне культурне й виховне діло, якщо всюди знаходив би таку підтримку збоку громадянства. О. ігумен д-р Ґавліч, ЧСВВ, відступив на театральні вистави прегарну залю при парафіяльній школі св. Миколая і висловив глибокі думки про український театр в суботнішній радіо-авдиції. Брат ОО. Василіян Мартіяно вклав чимало фізичного труду для впорядковування залі. Кооперативні Організації м. Шикаґо піддали ініціятиву для приїзду театру і зорганізували вистави. Федеральна Кредитова Кооператива, Самодопомога, Ліґа Американців Українського Походження з п. Ничаєм, СУМ і Бесіда — всі вони безкорисно продавали й кольпортували квитки на вистави, врешті члени Пласту і СУМ-у були безплатними впорядчиками. Всім їм належить щира подяка. Дозвольте мені висловити цим шляхом радість з того приводу, що Шикаґівська громада дала якраз прегарний доказ позитивного ставлення американсько-української громади до свого рідного театру.

Ню Йорк, 29 березня 1955 р.

Йосип Гірняк,
мистецький керівник УТА

● У м. Лафтон в Анґлії Е. В. Деніел, 22 роки старався дістати дозвіл на відкриття ґазолінової станції разом із ґаражем для приїзджих авт, поки врешті такий дозвіл дістав від міністерства для нових будівель. Він вніс був разом 66 подань і за кожним разом мусів зазначати нові зміни в пляні, що їх вимагали відповідні бюрократичні установи.

ВСЯЧИНА

ЗВУКИ З-ПЕРЕД 100 МІЛЬЙОНІВ РОКІВ

Радіотелескопи в Лондоні записали тепер звуки, які виникли були 100 мільйонів років тому внаслідок зудару двох зоряних Молочних Шляхів. Ці звуки дійшли до нашої землі як тихі шелести, бо вони втратили силу під час 100-мільйонової мандрівки по просторах всесвіту. Вони мандрували з швидкістю 186,000 миль на секунду. Професор радіової астрономії А. С. Б. Лавелл каже, що це мусів бути страшний гук, коли ці два Молочні Шляхи зударилися 100 мільйонів років тому.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІДДІЛ В КРИМСЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ

У складі історично - філологічного факультету Кримського педагогічного інституту створено новий відділ — української мови і літератури, який підготовлятиме вчителів для середніх шкіл Криму. Як повідомляє „Радянська Україна", на новоствореному відділі лекції читають висококваліфіковані викладачі.

Купуйте в підприємствах, що оголошуються в „Свободі"

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ. — Т-во ім. І. Франка, Відд. 241 повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в суботу, 2-го квітня, о год. 2-ій попол., в залі під ч. 74 Герис Евеню. Обов'язком кожного члена явитися на зборах. — Управа.

ВИЛКС-БЕРІ, ПА. — Б-во св. І. Хрестителя, Відд. 223 повідомляє, що збори відбудуться в неділю, 3-го квітня, в парафіяльній залі зараз по Службі Божій. Маємо важні справи, тому присутність членів конечна. — Уряд.

ТОЛІДО, ОГАЙО. — Б-во св. о. Николая, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю, 3-го квітня, о 2-ій год. попол., в залі де все. — Управа.

Посмертна Згадка

ОЛЕНА КУРОЧКА, довголітня членка, Т-ва ім. М. Шашкевича 94 Відд. УНСоюзу в Гемтремк, Міш., померла 30. січня 1955 р. Покійна роджена в Західній Україні. До УНСоюзу вступила 1923 р. Похорон відбувся 5-го лютого з похорон. заведення до грек. кат. церкви Непорочного Зачаття на цвинтар Mt. Olivet при участи знайомих та членів Т-ва. В. Ій П.!

М. М., секр.

Спорт

ТРИЗУБ — ГАНҐЕРІСН 3:1 (1:1)

Филаделфія, 27 березня. — Сьому з черги футбольні змагання за першість Филаделфійської Ліґи знову принесли нашим дві цінні точки і дальше провадженя в табелі. Ці змагання треба зачислити до одних з найцікавіших. Щоб грати сорок хвилин, дослівно під воротами гостей, і не стрілити ані одних воріт, то це хіба не пех! Противник мав тільки один стріл на наші ворота, і це було все, що він нам показав. Ми сподівались, що німці в союзі з мадярами покажуть нам якусь гру, а вони, граючи в першій півгрі при допомозі вітру, ще сяк-так комбінували, але зате в другій півгрі збились, якби цілево під своїми воротами. І ані на хвилину не хотіли відступитись від них., думаючи, що таким способом вдасться їм вдержати нерішений вислід. Ця тактика їм частинно вдалась, але таки встоятись не було сили перед натиском грачів Тризуба, які в останніх п'ятьох хвилинах стрілили двоє воріт. Ці змагання, це боротьба обох дружин з вітром, який часами був знаменитим союзником, а часами безоглядним ворогом. Усі здавали собі справу, що при такому вітрі всяка комбінаційна гра майже неможлива, і що ці змагання виграє та дружина, яка буде найбільш витривалою. І так сталось. Змагуни Тризуба показались незвичайно витривалими і це дало їм перемогу.

Перша півгра проходить при легкій перевазі гостей, яким до помочі є сильний вітер. Він не дає нашим можливости перевести якунебудь комбінацію. З шостого з черги наріжняка німцям вдається у 20-ій хв. стрілити перші і останні ворота. По стрілених воротах гра вирівнюється і наші часами доходять до голосу. Бачимо гарні подачі Марчука, Світенка, Фрайманіса і д-ра Павлічки. Цей останній, з гарної подачі Марчука, в останній хвилині вирівнює.

Друга півгра була така, як я згадав на вступі. В 41-ій хв. Фрайманіcові вдається вкінці перемогти пеха та стрілити другі ворота, а за хвилину і треті. Чисельно зібрана публіка з радістю відітхнула, бо насправді не один тяжко переживав тих сорок хвилин гри — безкорисної копанини на одні ворота.

Тризубові залишилось розіграти ще двоє змагань: з Пассоном і Блу Белзом. Віримо, що він і тут не посоромиться.

ПК.

ТАРЗАН, ч. 3438, Міцне стиснення

Тарзан не вживав ножа, бо якби він вбив Бей-Ета, то не міг би дістати жадних інформацій про напад мавп на людей Вакубі.

Сталеві м'язи сильно стиснули руку мавпи і піднесли здивованого Бей-Ета високо в повітря.

Мавпюк був приголомшений, і Тарзан скочив за його плечі зі швидкістю пантери.

Але Бей-Ет швидко прийшов до себе! Тарзан скривився з болю від мавп'ячого стиску, який розчавлював кість.